



รายงานผลงานวิชาการ

เรื่อง

การศึกษาผลลัพธ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริม
การเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ ในจังหวัดมหาสารคาม
A study on the achievement of dairy farming among farmers
participating in the large-scale livestock farming promotion system
project in Maha Sarakham Province

โดย

ภรภัทร์ ลวดเหลา

เลขทะเบียนวิชาการ	66(2)-0416(4)-008
สถานที่ดำเนินการ	สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมหาสารคาม
ระยะเวลาดำเนินการ	เดือน เมษายน 2565 – มีนาคม 2566
แหล่งเผยแพร่	เว็บไซต์สำนักงานปศุสัตว์เขต 4

คำนำ

กรมปศุสัตว์ ได้ดำเนินการภายใต้นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ มี การรวมกลุ่มการผลิต การบริหารจัดการร่วมกัน สนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกร ให้มี คุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ระบบ การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์จะช่วยผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหา ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพบริหารจัดการร่วมกัน ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดเพื่อนำไปสู่การลดต้นทุน เพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มโอกาสในการแข่งขันโดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

สำนักงานปศุสัตว์เขต 4 มีพันธกิจในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางด้านปศุสัตว์ พัฒนาทางด้านวิชาการ และให้บริการทางวิชาการ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานโครงการระบบ ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ โดยเฉพาะแปลงใหญ่โคนม จึงได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมภายใต้โครงการระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ ในจังหวัด มหาสารคาม เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจแก่หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรเกษตรกรในการนำข้อมูลผล การศึกษาที่ได้ไปใช้ในการประเมินผลโครงการ หรือการส่งเสริมและพัฒนาโครงการระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ หรือโครงการอื่นที่มีลักษณะการดำเนินคล้ายคลึงกัน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารผลงานวิชาการฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้สนใจ ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนน้อมรับคำชี้แนะและดำเนินการปรับปรุงให้ถูกต้อง สมบูรณ์ในโอกาส ต่อไป

ภารกัทร ลาวดเหลา
มกราคม 2566

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก นายสุรพล อัญญเจริญ ปศุสัตว์เขต 4 ผู้มอบโอกาสในการทำการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ นายสมัย ศรีหาญ นายสุเทพ เทลาทอง นายมานพ กุศลยัง นายประพุทธิ์ ใจไภกตี คณะอนุกรรมการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 4 ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ และตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนการศึกษาในครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมหาสารคาม หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตสัตว์ (HHU) โคงก่อ สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมโคงก่อ จำกัด และสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมมหาสารคาม จำกัด ที่ช่วยเหลือด้าน ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และขอบคุณสมาชิกแปลงใหญ่สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมโคงก่อ จำกัด และสมาชิกแปลงใหญ่สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมมหาสารคาม จำกัด ที่ให้ข้อมูลทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวของผู้จัดทำ ผู้ซึ่งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและ มอบโอกาสที่ดีในชีวิตตลอดจนเคยสนับสนุนและเป็นกำลังใจ ขอขอบคุณว่าที่ ร.ต.พิชิตพล กันทะ และนางสุกัญญา วิเชียรกร ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานปศุสัตว์เขต 4 ที่สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ ในระหว่างทำการศึกษาครั้งนี้

**การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์
แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ ในจังหวัดมหาสารคาม**

กรภาร์ ลวดเหลา¹

บทคัดย่อ

การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ ในจังหวัดมหาสารคาม จากลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เข้าร่วมโครงการฯ สภาพการเลี้ยงโคนมและการดำเนินงานโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ และผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมและการดำเนินงานโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ รวมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่โคนม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 134 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.73 อายุเฉลี่ย 45.31 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมปลาย/ปวช. ร้อยละ 26.12 สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.87 คน เลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 85.07 มีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 17.39 ไร่ รายได้ของครอบครัวในปี พ.ศ. 2564 (ม.ค.-ธ.ค. 2564) เฉลี่ย 916,231.46 บาท เป็นรายได้จากการเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 859,273.25 บาท และรายได้จากการแหล่งอื่นเฉลี่ย 166,195.65 บาท เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนมภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ในระดับมาก มีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่ร่วมโครงการฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์แปลงใหญ่โคนม จังหวัดมหาสารคามภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร พบว่า อย่างให้หน่วยงานภาครัฐช่วยเหลือเรื่องต้นทุนการผลิต จัดทำแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรอย่างครอบคลุมและทั่วถึง ปรับเพิ่มราคาน้ำนมดิบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ค่าเงินบาทในปัจจุบัน รวมทั้งให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน และติดตามดูแลให้คำแนะนำกลุ่มแปลงใหญ่อย่างต่อเนื่องต่อไป

คำสำคัญ : ระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ แปลงใหญ่โคนม จังหวัดมหาสารคาม

ทะเบียนวิชาการเลขที่ 66(2)-0416(4)-008

1 สำนักงานปศุสัตว์เขต 4 ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40260

A study on the achievement of dairy farming among farmers participating in the large-scale livestock farming promotion system project in Maha Sarakham Province

Pornpat Laudlao¹

Abstract

A study of dairy farming achievements of farmers participating in the large-scale livestock farming promotion system project in Maha Sarakham province according to some basic social and economic characteristics of dairy farmers who participated in the project, conditions of raising dairy cattle and the implementation of the large-scale agricultural system promotion project on livestock and the achievement of dairy cow farming and the implementation of the large-scale agricultural system promotion project on livestock, and also studying on problems and suggestions from the project. The current study was conducted by administering a face-to-face questionnaire to 134 dairy farmers who were participants in a large-scale agricultural system promotion project in Maha Sarakham province. Descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum values were used to analyze the data. According to the findings, the majority of farmers (53.73%) were male, with an average age of 45.31 years. The majority of farmers (26.12%) had completed primary and secondary/vocational education. The average number of household members was 4.87. The average dairy farming area was 17.39 rai, accounting for 85.07% of the total. In 2021 (January-December 2021), the average family income was 916,231.46 baht, with an average income from dairy farming of approximately 859,273.25 baht and an average income from other sources of 166,195.65 baht. Problems and obstacles in dairy cow production were generally moderate. Their assessments of the overall state of the large-scale agricultural system promotion project on livestock were favorable. Overall, satisfaction with the implementation of the large-scale agricultural extension system project on livestock was high. The overall opinion of farmers participating in the project on the success of dairy farming was high, as was the opinion on the success of the large-scale agricultural extension system project on large-scale livestock, dairy cows Maha Sarakham province. For problems, obstacles, and suggestions of farmers, it was revealed that their needs of government support were production costs, comprehensive low-interest financing for farmers, raising the price of raw milk in line with the current baht situation, including supporting the factors related to production, promoting knowledge to drive operations, and continuing to follow up and give advice to the farmers.

Keywords : Animal husbandry promotion system, large plots for livestock, large plots for dairy cows, Maha Sarakham province

Research Paper No. 66(2)-0416(4)-008

¹The 4th Regional Livestock Office, Thapra subdistrict, Muang district, Khon Kaen province, 40260

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	2
1.3 กรอบแนวคิดของการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ/ทัศนคติ ความพึงพอใจ	15
2.3 แนวคิดและทฤษฎีการเลี้ยงโคนม (Dairy farming Concepts)	17
2.4 โครงการระบบส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์	23
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	29
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	29
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	30
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	32
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	33
บทที่ 4 ผลการศึกษาและอภิปรายผล	34
ส่วนที่ 4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกร	34
ส่วนที่ 4.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม	34
ส่วนที่ 4.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจ	36
ส่วนที่ 4.2 สภาพการเลี้ยงโคนมและการดำเนินงานโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่	40
ส่วนที่ 4.2.1 สภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรก่อนและหลังที่เข้าร่วมโครงการฯ	40
ส่วนที่ 4.2.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคนม	56
ส่วนที่ 4.2.3 สภาพการดำเนินโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์	59
ส่วนที่ 4.2.4 ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมต่อการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตร	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ส่วนที่ 4.3 ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้านปศุสัตว์	62
ส่วนที่ 4.3.1 ผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่ร่วมโครงการฯ	62
ส่วนที่ 4.3.2 ผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้านปศุสัตว์ แปลงใหญ่โคนม จังหวัดมหาสารคาม	64
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	68
5.1 สรุปผลการศึกษา	68
5.2 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	71
บรรณานุกรม	72
ภาคผนวก	75
แบบสัมภาษณ์สำหรับการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้านปศุสัตว์ ในจังหวัดมหาสารคาม	76

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของเกษตรกร จำแนกตามลักษณะทางสังคมบางประการ	34
ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกร จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ	36
ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกร จำแนกตามสภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ก่อนและหลังที่เข้าร่วมโครงการ	39
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อสภาพปัจจุบัน และอุปสรรคในการเลี้ยงโคนม	56
ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อสภาพการดำเนินโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์	59
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อความพึงพอใจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมต่อการดำเนินงานโครงการ ระบบส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์	60
ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อผลสัมฤทธิ์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ	62
ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ด้านปศุสัตว์ แปลงใหญ่โคนม จังหวัดมหาสารคาม	64